

UNGES SELVOPFATTELSE, KØN OG FORÆLDRESTIL

Ole Michael Spaten, Nadia Christiansen, Julie Rahbek, Linda Engholm
Bøytler Rahbek, Sara Dahl-Jensen og Maj-Brit Lyngsaa Ovesen

Hvordan opfatter drenge og piger sig selv, og hvorledes påvirker forældrenes opdragelsesstil de unges selvopfattelse? Selv om de unge interagerer i en bred vifte af sociale sammenhænge, der kan skabe forvirring og frustration, viser undersøgelser, at danske unge generelt har en positiv selvopfattelse. I denne undersøgelse deltog 216 unge fra 9. klasse og 3.g. De udfyldte to internationale validerede spørgeskemaer "Self-Perception Profile for Adolescents" (SPPA) og "Authoritative Parenting Measure" (APM). Vores resultater viser, at drengene vurderer sig selv højere end piger på områderne skole kompetence, atletisk kompetence, fysisk fremtræden og globalt selvværd, mens pigerne kun betragter sig selv højere på domænet adfærd. I denne artikel vil det blive diskuteret, hvordan vi kan forstå disse kønsforskelle. Desuden er der fundet en forskel i den måde drenge og piger er opdraget på. Der ses, at en større andel af drengene end pigerne er opdraget under den permissive opdragelsesstil, som er karakteriseret ved lav kontrol. Denne artikel forsøger at belyse baggrunden for disse fund og sammenligner resultaterne af tidligere forskning på området, ligeledes vil kulturelle forskelle blive inddraget.

Indledning

Forskning peger på, at selvopfattelsen hovedsageligt udvikles gennem barndommen og ungdommen – allerede fra det tidspunkt, hvor børn erfarer, at de er separate unikke individer, begynder denne livslange udviklingsproces (Poulsen, 1986; Harter, 1985, 1996, 1999; Spaten, 2001, 2008). Viden om unges selvopfattelse er blandt andet væsentlig, fordi selvopfattelsen har betydning for, hvordan individet motiverer adfærd, og fordi en positiv selvopfattelse relaterer sig til et højt selvværd (Rice & Dolgin, 2005). Studier viser, at selvopfattelse har en signifikant indflydelse på individets udvikling (King, 1997; Cooper, 1993; Baumeister, 1998; Smith & Croom, 2000).

Ole Michael Spaten er adjunkt, psykologi, Aalborg Universitet; han dannede i 2008 gruppen: "Unge, identitet i samfund". Julie Rahbek, Nadia Christiansen, Linda Engholm Bøytler Rahbek, Sara Dahl-Jensen og Maj-Brit Lyngsaa Ovesen er alle forskningsassistenter, psykologi, Aalborg Universitet og tilknyttet gruppen "Unge, identitet i samfund".

Selvom forskningsfund ikke er entydige, findes en række eksempler på, at selvopfattelse hænger sammen med fx psykisk sundhed, depression og faglige kompetencer (Byrne & Worth, 1996; Chan, 1996; Skaalvik, 1996; Stivers, 1990). Akademisk selvopfattelse forudsiger skoleresultaterne 10 år senere (Guay, Larose & Boivin, 2004). Fund afdækker også forskelle på køn, hvor fx pigers selvopfattelse (globalt selvværd), når de er 9 år, forudsiger pigernes "life satisfaction", når de er 22 år gamle (Biro et al., 2006). Imidlertid findes der relativt få undersøgelser, der belyser, hvordan danske unge udvikler forskellige domæner af selvopfattelsen, og hvordan de unge skelner imellem og differentierer sig på disse domæner.

Ungdomsårene er karakteriseret ved store sociale, fysiske og kognitive forandringer (Berk, 2006; Gibson & Jefferson, 2006; Harter & Whitesell, 2003). Trods øget løsrivelse gennem ungdomsårene (Steinberg, 1989, 2001) er forældrene en betydningsfuld del af de unges liv, idet blandt andet forældrenes varme og opmærksomhed er vigtig i forhold til, om den unge udvikler en positiv selvopfattelse (Rice & Dolgin, 2005; Shapka & Keating, 2005).

Ovennævnte forskning danner baggrund for at gennemføre en empirisk undersøgelse – blandt danske unge – der belyser, hvorvidt der sker en udvikling fra 9. kl. til 3.g., om der findes kønsforskelle blandt de unge, samt hvilken indflydelse forældrene har for de unges selvopfattelse.

Selvbegrebet i den empiriske undersøgelse

Igennem en længere årrække stod selvbegrebet i skyggen af den psykologiske forskning, men fra 1970'erne, igennem 1980'erne og fremad, har selvbegrebet igen været i centrum for væsentlig forskning, der vedrører menneskers tanker og adfærd (fx Bandura, 1978; Harter, 1999; Higgins, 1987; Lapsley & Power, 1988; Marsh & Hattie, 1996; Poulsen, 1994, 1986; Wigfield, et al., 1991). Med tiden har international forskning bevæget sig væk fra en endimensionel forståelse af selvbegrebet (Marsh, Barnes, Cairns & Tidman, 1984; Harter, 1999). Med den endimensionale opfattelse bliver individets forskellige vurderinger på forskellige domæner som skole, kammerater, fysisk fremtræden osv. samlet i én værdi for individets selvopfattelse (Coopersmith, 1967). Teoretikere med en multidimensional opfattelse af selvbegrebet er derimod af den holdning, at individet foretager distinkt forskellige vurderinger af sig selv på forskellige områder (Marsh & Hattie, 1996; Harter, 1985, 1988).

Harters (1988) spørgeskema "Self-Perception Profile for Adolescents" (SPPA) er anvendt i denne undersøgelse, fordi måleinstrumentet netop opfanger, at unge kan have varierende kompetencer på forskellige områder, idet der tages udgangspunkt i et multidimensionalt syn på selvet. Harter bygger bl.a. sin forskning på William James, Charles Cooley og Herbert

Mead. I denne undersøgelse anvendes SPPA til at undersøge selvopfattelsen ud fra en række domænespecifikke selvvurderinger. SPPA undersøger i alt selvopfattelsen ud fra ni forskellige domæner; skolekompetence, social accept, atletisk kompetence, fysisk fremtræden, jobkompetence, romantiske relationer, adfærd, nære venner og globalt selvværd (Harter, 1988). Harter opererer ikke med et hierarki inden for domænerne, men mener, at det globale selvværd fungerer sideordnet med de andre domæner (Harter, 1996; Harter, 1999). Det globale selvværd er således ikke en måling af den unges samlede kompetence, men et selvstændigt domæne, der dog består af en generel vurdering af, om man kan lide sig selv som person.

SPPA giver den unge mulighed for at rapportere forskellige niveauer af kompetence inden for de inkluderede ni domæner. Endvidere vurderer de unge, hvor vigtige hver af disse domæner er for dem (Harter, 1988). Ifølge Harters forskning kan unge konstruere et selv billede, hvor de skelner imellem, hvilke egenskaber de finder vigtige, og hvilke der er mere perifere for dem (Harter, 1996; Harter, 1999). Flere studier har vist, at høj kompetence i de domæner, som den unge synes er vigtige, korrelerer stærkt med globalt selvværd (Harter, 1988; Harter, 1996). Globalt selvværd hænger altså ifølge Harter sammen med, hvordan de unge lever op til deres egne idealer. SPPA er oprindeligt udformet til amerikanske unge, men er bredt anvendt i mange forskellige lande og kulturer, deriblandt Danmark (Bariaud, 2006; Chan, 1997; Harter, 1988; Biro et al., 2006; Jensen, 1998; Spaten, 2001, 2008).

Udviklingen af selvopfattelse

Flere forskere har påpeget, at børn og unge generelt vurderer sig selv mere og mere kritisk, jo ældre de bliver (Harter, 1985; Skaalvik & Valas, 1999; Wu, 1997), men der eksisterer dog også studier, der viser mere nuancerede eller modsatrettede fund (Baumeister, 1999; Pottebaum, Keith & Ehly, 1986). Der synes imidlertid at være bred forståelse for, at selvopfattelsen udvikler sig fra barnets mere globale selvopfattelse til den unges mere analytiske, multidimensionale og domænespecifikke opfattelse af sig selv (Harter, 1999; Schaffer, 1996; Spaten, 2008). Børns globale selvopfattelse understreges af, at undersøgelser viser en stærk korrelation mellem forskellige domæner af selvopfattelsen, hvorimod korrelationen mindskes i takt med, at børnene bliver ældre, og ved 14-års-alderen er korrelationen svagere. I den tidlige ungdom begynder de at opfatte sig selv og vurdere sig selv forskelligt på domænerne i selvopfattelsen (Spaten, 2008).

Harter påpeger, at der sker en distinkt udvikling af selvrepræsentationer igennem ungdomsårene, adskilt i tre perioder; tidlig, middel og sen svarende til de amerikanske klassetrin 7., 9. og 11. Der kan imidlertid forekomme individuelle samt kulturelle forskelle i forhold til, hvornår unge befinder sig i de forskellige perioder. De vigtigste kognitive fremskridt, der sker i den

tidlige ungdomsperiode, er, at den unge bliver i stand til at tænke abstrakt omkring sig selv. De abstrakte repræsentationer er dog i høj grad adskilte og overdifferentierede, og den unge kan derfor kun se dem som isolerede karakteristikkere af selvet (Harter, 1999).

I den *midterste ungdomsperiode* opnår den unge evnen til at sammenligne isolerede abstraktioner af sine egenskaber enten inden for den samme sociale kontekst eller på tværs af forskellige kontekster. Den unge kan dog endnu ikke succesfuldt integrere modstridende selvrepræsentationer. Studier viser, at piger opfanger flere modstridende egenskaber end drenge og samtidig i højere grad påvirkes af det, da de har et større fokus på relationerne til andre, hvor drenge fokuserer mere på uafhængighed og autonomi (ibid.).

Evnen til at tænke abstrakt når i den *sene ungdomsperiode* et væsentligt højere niveau, og den unge bliver dermed i stand til at skabe et meningsfuldt, integreret selvbillede. De kognitive fremskridt afhænger også af læring, oplevelser og instruktion fra den unges sociale miljø (ibid.). Ifølge Shapka og Keating (2005) afspejler ændringerne i unges selvopfattelse en u-formet kurve, hvor selvopfattelsen er lavest i den midterste ungdomsperiode. Der sker herefter en stigende stabilitet i unges selvopfattelse, der skyldes det faktum, at deres fornemmelse af sig selv bliver mere integreret og konstant over tid.

Forskningen på dette område er ikke entydig (Harter, 1999; Shapka & Keating, 2005; Wu, 1997), og derfor er der fortsat brug for yderligere forskning til at belyse spørgsmålet vedrørende udviklingen af selvopfattelsen. Nærværende undersøgelse af danske unge kan føjes til den eksisterende viden på området.

Køn og selvopfattelse

Flere forskere peger på, at der ikke er fundet store forskelle i selvopfattelsen mellem drenge og piger, når de undersøges ved hjælp af kvantitative metoder (Piers & Harris, 1964; Verkuyten, 1986; Spaten, 2001, 2008). Netop derfor er det vigtigt at anvende forfinede multidimensionale måleinstrumenter, der fanger flere nuancer i den unges selvopfattelse, end det er muligt at fange med et endimensionel instrument. Undersøgelser påpeger generelt, at dér, hvor de to køn adskiller sig fra hinanden i forhold til deres selvopfattelse, svarer til de kønsstereotyper, makrosystemet og kulturen understøtter (Marsh, 1989). Sådanne stereotyper kunne være, at drenge fx er bedre til sport end piger, mens piger er bedre i sociale sammenhænge. Denne tendens til, at selvopfattelsen er knyttet til kønsstereotyper, har Shapka og Keating (2005) også fundet i deres studier.

Shapka og Keating (2005) har gennem et longitudinelt studie undersøgt unges selvopfattelse ved hjælp af SPPA. Her findes disse kønsstereotype forskelle, hvor drenge scorer højere end piger på de fysiske domæner; fysisk

fremtræden og atletisk kompetence, og piger scorer højere end drenge på de sociale domæner; nære venner og social accept. Harter (1988) fremlægger ligeledes forskning, der belyser kønsforskelle i form af, at piger scorer højere end drenge på domænet nære venner, mens drenge har en højere score end piger på domænerne atletisk kompetence, fysisk fremtræden og globalt selvværd. Fundene peger på, at kønsstereotyper med stærke drenge og omsorgsfulde piger spiller en væsentlig rolle i forhold til den unges selvopfattelse (Gulbrandsen, 2003). Flere forskere peger på, at der ligeledes findes nogle generelle tendenser i forhold til kønnenes selvopfattelse. Meece samt O'Malley og Bachmans fund peger på, at piger i teenageårene generelt har lavere selvværd end drengene (Marsh, 1989; O'Malley & Bachman, 1983) mens Shapka og Keating (2005) har fundet, at der sker en udligning mellem kønnene gennem teenageårene således, at der for drengene sker et fald i deres globale selvopfattelse, mens der for pigerne sker en stigning.

Hvis der ses mere differentieret på de unges udvikling, kan der konstateres en markant udvikling i både pigers og drenges selvopfattelse på domænerne nære venner, jobkompetence, romantiske relationer og social accept, hvor der findes en stigning, fra de unge går i 9. kl., og til de går i det, der svarer til 2.g. (Shapka & Keating, 2005). Det eneste domæne, hvor der sker et fald i vurderingerne, er inden for skolekompetence (ibid.). En lignende udvikling i unges selvopfattelse ses i et studie af Young og Mroczek (2003), hvor der findes en stigning i de unges vurderinger af domænerne jobkompetence, romantiske relationer og fysisk fremtræden i alderen fra 11-20 år. Konkluderende i Young og Mroczeks studie anføres, at unge som en gruppe primært har stabile selvopfattelser, men at mange over tid viser individuelle ændringer som følge af alder og køn (ibid.). Harters (1988) samt Shapka og Keatings (2005) studier finder en stærk korrelation mellem domænerne fysisk fremtræden og globalt selvværd, og dette gør sig gældende for begge køn. Der forekommer til stadighed diskussion om, hvordan udviklingen af selvopfattelsen forløber, samt hvilken betydning den unges køn har herfor (Harter et al., 2003).

Unge og forældrerelationer

Alment anerkendt er det, at der sker en udvikling fra barndom til ungdom, hvor den unge bliver mere og mere selvstændig i forhold til sine forældre (Berk, 2006; Steinberg, 2001). Der er dog ikke fuldstændig enighed mellem den unge og forældrene omkring, hvornår den unge skal have lov til at bestemme, hvad han/hun selv vil inden for forskellige områder. Hos unge mellem 13 og 15 år er der fx undersøgelser, der viser, at der er en forskel på omkring seks måneder på, hvornår den unge mener, at en beslutning bør ligge hos ham/hende, og hvornår forældrene er af samme mening (Goosens, 2006). De unge mener altså før deres forældre, at de selv skal have lov til

at bestemme fx det tidspunkt, de skal komme hjem på om aftenen (ibid.). Tilsvarende har undersøgelser fundet, at hvis forældrenes forventning om autonomi kommer før, den unge ønsker det, kan en sådan forventning bl.a. have en negativ indflydelse på, hvordan den unge klarer sin skolegang (ibid.). Samspejlet mellem den unge og forældrene ser således ud til at have betydning for de unges selvopfattelse.

I forståelse af forholdet mellem forældrenes opdragelsesstil og den unge fokuserer Diana Baumrind på to dimensioner; den kravstillende og den responsive dimension. Når disse ses i en sammenhæng fremkommer fire opdragelsesstile: Den autoritative, den autoritære, den permissive og den uinvolverede, se figur 1.

Figur 1. Baumrinds fire opdragelsesstile (Sommer, 1996).

	Responsiv	Ikke-responsiv
Krav- stillende	Autoritative stil	Autoritære stil
Krav- undvigende	Permissive stil	Uinvolverede stil

I den *autoritative opdragelsesstil* udviser forældrene høj kontrol samt meget varme og involvering i forhold til deres barn. Forældrene anerkender den unge som et selvstændigt individ og accepterer den unges rettigheder samtidig med, at der stilles krav mht. fx opførsel og pligter. Forældre, der benytter den *autoritære opdragelsesstil*, udviser også høj kontrol, men en lav grad af varme og involvering. De prøver at forme og kontrollere den unges opførsel, så det stemmer overens med deres overbevisninger, og det værdsættes i denne opdragelsesstil at adlyde (Baumrind, 1971; Baumrind, 1989; Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991) Den *permissive opdragelsesstil* karakteriseres ved, at forældrene udviser en lav grad af kontrol samt meget varme og involvering. De forældre, som tilhører denne kategori, er meget tolerante og eftergivende over for den unges ideer og adfærd. Forældrene undgår at stille krav og opsætte regler, som den unge skal følge (Baumrind, 1971; Baumrind, 1989). Den sidste kategori er den *uinvolverede opdragelsesstil*, hvor forældrene hverken udviser kontrol, varme eller involvering. De opstiller ingen regler, som den unge skal følge, og støtter ikke den unges handlinger. Forældrene fremstår enten afvisende eller ligeglade (Baumrind, 1991a).

Susie D. Lamborn og hendes kollegaer (1991) har, inspireret af Diana Baumrind (1971), undersøgt, hvordan en gruppe amerikanske unge fra 14-18 år (N: 4100) er blevet opdraget ved brug af spørgeskemaet ”Authoritative Parenting Measure” (APM) og sammenlignet dette med de unges kompe-

tencer inden for områderne: Psykosocial udvikling, akademisk kompetence, 'internalized distress' og problematisk adfærd. De fordelte sig således, at 32,2 pct. blev opdraget efter den autoritative stil, 15,4 pct. efter den autoritære, 15 pct. efter den permissive og 37,3 pct. efter den uinvolverede. Forskningen viser, at der er en klar fordel ved at være opdraget i et autoritativt hjem, mens der er klare ulemper ved den uinvolverede opdragelsesstil. Dette mønster viser sig at blive fastholdt over tid (Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts, & Dornbusch, 1994). Ved den autoritære og den permissive opdragelsesstil er det knap så klart, da der både er fordele og ulemper ved disse to. De moderne danske familier beskrives som forhandlingsfamilier, der har meget tilfælles med Baumrinds autoritative opdragelsesstil, hvor forklaringer, forhandlinger og argumenter er centrale (Sommer, 1996).

På mikrosystemniveau udgør forældrene en betydningsfuld del af de unges liv, idet deres varme og opmærksomhed er vigtig for, at den unge udvikler en positiv selvopfattelse (Rice & Dolgin, 2005; Shapka & Keating, 2005). Et mikrosystem er ifølge Urie Bronfenbrenner (1979) et mønster af aktiviteter, roller og interpersonelle relationer oplevet af en udviklende person i en given sammenhæng med bestemte fysiske og materielle karakteristika. Forældrene har – på mikrosystemniveau – en direkte relation og påvirker betydeligt den unges udvikling (Spaten, 2008). Bronfenbrenner argumenterer netop for, at individets udvikling påvirkes af proksimale processer, som er vedvarende interaktion i nærmeste miljø som fx hjemme mellem unge og forældre (ibid.). Hvordan denne forældre-unge-relation kan vurderes, har vi valgt at forstå ved hjælp af spørgeskemaet APM, som kategoriserer de unges opfattelse af deres forældres opdragelsesstil på ovennævnte 4 dimensioner.

Undersøgelsens fokus

På baggrund af foranstående fremkommer en række formodninger og hypoteser om danske unges selvopfattelse, køn og forældrenes opdragelsesstil.

Vi formoder, at der med alderen vil ske en stigning i vurderingen på domænerne jobkompetence, romantiske relationer, social accept, nære venner samt fysisk fremtræden, mens der for skolekompetence vil ske et fald (Young & Mroczek, 2003; Shapka & Keating, 2005). Derudover er det tillige vores antagelse, at der med alderen vil ske en udligning, med hensyn til det globale selvværd, således at drengene får et lidt lavere globalt selvværd, mens pigerne får et lidt højere (Shapka & Keating, 2005).

På baggrund af tidligere forskning forventer vi, at drenge har en højere vurdering på domænerne atletisk kompetence, fysisk fremtræden og globalt selvværd i forhold til piger, og at piger derimod har en højere vurdering af kompetence på domænerne social accept og nære venner (Harter, 1988;

Shapka & Keating, 2005). Desuden formoder vi ligesom Harter (1998) at finde en stærk korrelation mellem fysisk fremtræden og globalt selvværd.

I løbet af ungdomsårene vil de unge løsrive sig mere og mere fra deres forældre (Kroger, 2000; Goossens, 2006). Derfor har vi en hypotese om, at 3.g-elever vil opleve mindre kontrol og dermed have en lavere vurdering af deres forældres kontrol end elever fra 9.-klasse. På baggrund af tidligere undersøgelser (Lamborn et al., 1991) forventer vi endvidere, at en autoritativ opdragelsesstil vil give den unge det højeste globale selvværd, mens den uinvolverede opdragelsesstil vil give den unge det laveste globale selvværd, og at forældrenes opdragelsesstil samtidig vil påvirke de øvrige otte domæner i SPPA.

Metode

Deltagere og fremgangsmåde

I undersøgelsen deltog i 2009 i alt 234 elever, som dels gik i folkeskolens 9. kl. og dels gik i gymnasiets 3.g. Hensigten var at gennemføre en komparativ analyse af to aldersmæssigt forskellige grupper af danske unge. Undersøgelsen blev foretaget blandt seks 9.klasser og seks 3.g.-klasser for at give mulighed for at se på udviklingen fra unge i den midterste ungdomsperiode til unge i den sene ungdomsperiode (Harter, 1999). Der blev anvendt et independent samples design, hvor to uafhængige grupper sammenlignes med hinanden. Deltagerfordelingen mellem disse to grupper skulle være nogenlunde ligelig, idet den ene halvdel (dvs. 114 elever) gik i folkeskolen, og den anden halvdel (dvs. 120 elever) gik i gymnasiet. Yderligere var samlet sammensat med en nogenlunde ligelig fordeling mellem drenge (103) og piger (131). De udvalgte skoler er sammenlignelige, forstået på den måde at de ligger i samme geografiske lokalitet. Et homogent sample blev yderligere tilstræbt, idet kun hjemmeboende unge blev inkluderet i samplet, da vi vurderede, at spørgsmålene i APM omkring forældrenes kontrol er overflødige for udeboende unge.

Datagrundlaget for tværsnitsundersøgelsen består i, at der fra de unge blev indsamlet en række baggrundsvariable samt en besvarelse af de to internationalt anerkendte spørgeskemaer: APM og SPPA. Proceduren forløb således, at eleverne i de enkelte klasser først blev orienteret om undersøgelsens formål og herefter fik udleveret spørgeskemaerne. Eleverne gav deres skriftlige samtykke til at deltage i undersøgelsen, og efter en kort introduktion gik de i gang med udfyldelsen. De fleste elever kunne besvare spørgeskemaerne inden for den forventede tid på 45 minutter. Elevernes gennemsnitlige alder var på dette tidspunkt i folkeskolen 15 år ($SD = 0.43$) og i gymnasiet 19 år ($SD = 1.2$).

Materialer til undersøgelsen

Kendskabet til samplets fordeling på en række demografiske variable er med til at tydeliggøre samplets sammensætning, påpege evt. sampling bias samt sammenhænge mellem disse baggrundsvariable og besvarelsen af spørgeskema vedrørende selvopfattelse og familie. De udvalgte variable – relevante for denne undersøgelse – er køn, alder, de unges uddannelsesplaner samt bopælsstatus.

APM er oversat, bearbejdet og valideret i tidligere danske undersøgelser (Spaten, 2008), og er opbygget således, at de første 15 spørgsmål måler forældrenes varme/involvering, og de sidste 9 spørgsmål måler forældrenes strenghed/kontrol. Ud fra svarene på disse spørgsmål er det muligt at foretage en inddeling ud fra de fire opdragelsesstile; den autoritative, den autoritære, den permissive og den uinvolverede. Svarformatet i denne undersøgelse er let ændret i forhold til den oprindelige version for at tilpasse det til danske forhold. Svarkategorierne i de første 10 spørgsmål er desuden udvidet fra to til fire for at kunne differentiere respondenternes svar imellem altid, ofte, sjældent og aldrig i modsætning til blot to svarkategorier: sædvanligvis rigtigt og sædvanligvis forkert, som findes i den oprindelige udgave.

SPPA er opbygget af to dele, hvor den første del rummer besvarelsen af, hvordan den unge opfatter sig selv på ni forskellige domæner samt en anden del, hvor den unge vurderer: ”Hvor vigtig er hver enkelt af disse områder for mig”. De ni domæner betegnes: skolekompetence, social accept, atletisk kompetence, fysisk fremtræden, jobkompetence, romantiske relationer, adfærd, nære venner samt globalt selvværd. Hvert domæne besvares med 5 spørgsmål, og instrumentet rummer derfor i alt 45 spørgsmål. Herefter besvarer eleven 16 spørgsmål vedrørende, hvor vigtige hvert af disse domæner opleves af ham eller hende. En score på 1 indikerer i SPPA en lav kompetence, hvor en score på 4 indikerer en høj kompetence (Harter, 1988). Spørgsmålene i SPPA er opbygget af to udsagn, der er stillet op over for hinanden, og de unge må først beslutte, hvilket af de to udsagn, de synes, passer bedst på dem selv. Derefter vurderes, om det valgte udsagn enten er meget sandt eller delvist sandt for den unge. Ekstensiv forskning viser, at SPPA er et pålideligt måleinstrument, og blandt andet Harter (1988) indikerer intern reliabilitet (Cronbach’s Alpha) i området fra .74 til .92, hvilket i øvrigt også er blevet fundet i dette studie og tidligere danske studier (Spaten, 2008).

Efter indtastningen af rådata i ”Statistical Package for the Social Sciences” (SPSS) frasorteredes 8 besvarelser, idet disse skemaer var udfyldt fejlagtigt eller ufyldtestgørende. Endvidere mødte 10 besvarelser eksklusionskriterier vedrørende de unges bopælsstatus. Resultatet var, at samplet bestod af 216 deltagere ud af de i alt 234.

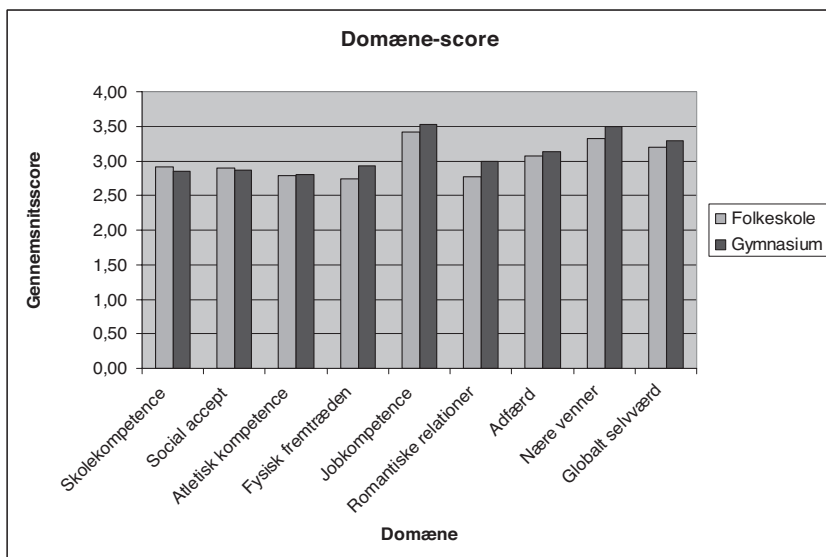
Resultater

Undersøgelsens resultater rapporteres i følgende dele: udviklingen i de unges selvopfattelse, generelle kønsforskelle i de forskellige domæner, det globale selvværd og forældrenes opdragelsesstil.

Udviklingen i selvopfattelsen

Forskellen mellem de svar, der er blevet givet af de unge fra 9. kl., i forhold til svarene fra de unge i 3.g er vist i figur 2.

Figur 2. Domænescore fordelt på klassetrin.

Der blev fundet en signifikant forskel mellem eleverne i 9. kl. og 3.g'ernes score på romantiske relationer ($t = -2,059$, $df = 202$, $p < 0,05$), hvor 3.g'erne scorer højere ($M = 2,9184$, $SD = 0,67$) end 9.-klasses-eleverne ($M = 2,7426$, $SD = 0,55$). Desuden er der forskel mellem deres score på domænet fysisk fremtræden ($t = -1,767$, $df = 208$, $p = 0,079$), hvor gymnasieeleverne ligeledes har højere score i vurderingen af deres kompetence ($M = 2,8505$, $SD = 0,62$) end folkeskoleeleverne ($M = 2,6854$, $SD = 0,73$).

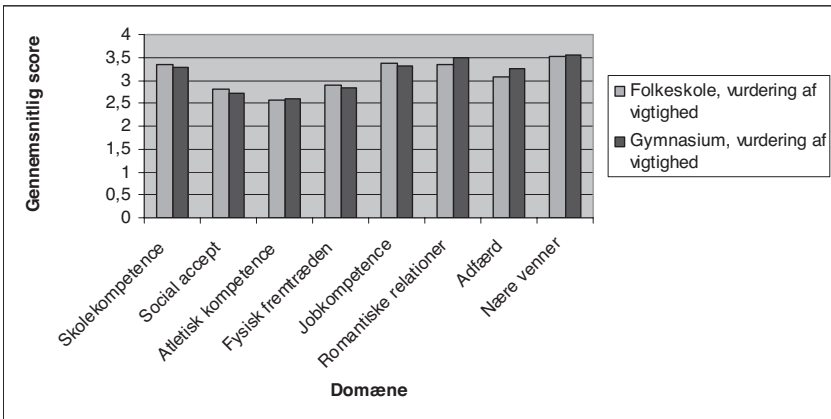
Der er signifikant forskel mellem pigernes score på skolekompetence ($t = 2,149$, $df = 114$, $p < 0,05$), hvor 9.-klasses-pigerne scorer højere ($M =$

2,8632, SD = 0,58) end pigerne fra 3.g (M = 2,6169, SD = 0,65). Her sker et fald på 9 % for scoren på skolekompetence med alderen.

Ud over at bedømme egne kompetencer for hvert domæne har respondenterne også vurderet, hvor vigtig de enkelte områder af selvopfattelsen er for dem. Hvert domæne har således en vigtighedsscore og resultatet af denne analyse ses i figur 3.

Figur 3. Domænescore, vurdering af vigtighed fordelt på klassetrin.

Diagrammet viser, at eleverne fra 3.g vurderer romantiske relationer højere

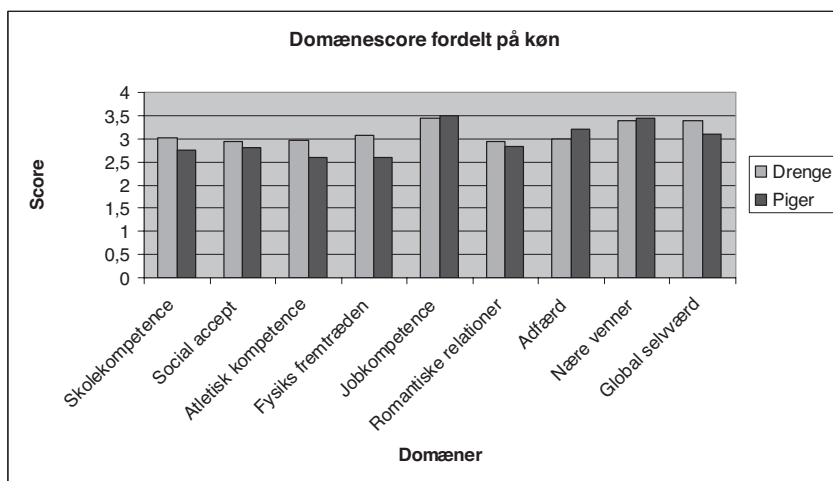
(M = 3,4815, SD = 0,53) end eleverne fra 9. kl. (M = 3,3480, SD = 0,52). Vigtigheden af romantiske relationer øges signifikant fra 9. kl. til 3.g ($t = -1,787$, $df = 208$, $p < 0,05$). På de andre domæner er der ingen signifikante forskelle i vurderingen af vigtighed.

Kønssforskelle i selvopfattelsen

Der blev fundet en signifikant forskel i domænet fysisk fremtræden ($t = -4,968$, $df = 208$, $p < 0,01$), hvor drengene (M = 3,0149, SD = 0,52) har en højere gennemsnitsscore i forhold til pigerne (M = 2,5707, SD = 0,73). Derudover blev der fundet en signifikant forskel ($t = -2,933$, $df = 206$, $p < 0,05$) mellem piger og drenge på domænet atletisk kompetence, hvor drengene (M = 2,914, SD = 0,79) har en højere gennemsnitsscore end pigerne (M = 2,5807, SD = 0,84). Ydermere blev der fundet en signifikant forskel ($t = -2,562$, $df = 210$, $p < 0,05$) mellem drenge (M = 2,9521, SD = 0,58) og piger (M = 2,7379, SD = 0,63) i forhold til domænet skolekompetence, drengene har således en højere gennemsnitsscore end pigerne. På domænet globalt selv-værd blev der fundet en signifikant forskel mellem piger og drenge ($t =$

-4,076, $df = 213$, $p < 0,01$), hvor drengene ($M = 3,0383$, $SD = 0,53$) har en højere gennemsnitsscore end pigerne ($M = 3,0034$, $SD = 0,56$).

Sluttelig blev der fundet en signifikant kønsforskel i domænet adfærd ($t = 3,148$, $df = 209$, $p < 0,05$), hvor det er pigerne ($M = 3,1675$, $SD = 0,57$), der har en højere gennemsnitsscore end drengene ($M = 2,9404$, $SD = 0,48$). Kønsforskelle der blev fundet på undersøgelsens selvopfattelsesdomæner fremgår af figur 4.

Figur 4. Domænescore fordelt på køn.

Globalt selvværd

Ifølge Harter (1999) kan det globale selvværd inddeles i lavt, moderat og højt. Vi finder, at en stor del af den samlede respondentgruppe kan placeres inden for et højt globalt selvværd (71,6 pct.). En væsentlig mindre del af den samlede respondentgruppe placerer sig inden for moderat globalt selvværd (15,8 pct.) og lavt globalt selvværd (12,6 pct.).

Med denne viden som grundlag blev det dernæst undersøgt, hvilke domæner der kan være af størst betydning for de unges vurdering af globalt selvværd. Der blev både hos pigerne ($r = .69$, $n = 116$; $p < 0,01$) og hos drengene ($r = .74$, $n = 87$; $p < 0,01$) fundet en signifikant, stærk korrelation mellem globalt selvværd og fysisk fremtræden. Der er en tendens til, at der sker en udligning mellem pigernes og drengenes globale selvværd, men denne tendens er dog ikke signifikant.

Opdragelsesstil

Som det ses i tabel 1, oplever langt de fleste unge sig opdraget under en autoritativ opdragelsesstil (80,4 pct.).

Tabel 1. Unge fordelt på de forskellige opdragelsesstile.

Forældrenes ”opdragelsesstil”	
	Procentandele
Autoritative	80,4
Permissive	15,8
Autoritære	1,4
Uinvolverede	2,4
Total	100
N=216	

En mindre gruppe af de unge på (15,8 pct.) oplever, at deres forældre anvender den permissive opdragelsesstil. De to sidste opdragelsesstile rummer meget få individer. Undersøgelsen, af om opdragelsesstil hænger sammen med de unges globale selvværd, gav intet signifikant resultat. Der ses dog en tendens til, at de to grupper (med den uinvolverede og den autoritære) har lavere globalt selvværd end unge, der vurderer, at de er vokset op under en autoritativ eller permissiv opdragelsesstil. Men der er meget få respondenter i denne gruppe.

Da vi undersøgte opdragelsesstilene, fandt vi signifikante forskelle på domænerne social accept og atletisk kompetence. Der var signifikante forskelle ($t = 2,822$, $df = 163$, $p < 0,01$) i forhold til social accept, hvor unge, der er vokset op i autoritative familier ($M = 2,8475$, $SD = 0,34$), har en højere vurdering i forhold til unge, der er vokset op i uinvolverede familier ($M = 2,4000$, $SD = 0,59$).

I forhold til domænet atletisk kompetence blev det fundet, at unge fra autoritative familier har det højeste gennemsnit inden for atletisk kompetence ($M = 2,7436$, $SD = 0,81$) i forhold til de unge, der er vokset op under den uinvolverede opdragelsesstil ($M = 1,8400$, $SD = 0,85$).

Eleverne i 3.g og 9. kl. placerer sig overvejende inden for den autoritative opdragelsesstil. 71,8 % af 3.g-eleverne og 84 % af 9.-klasses-eleverne placerer sig inden for denne opdragelsesstil. Der er 20 % af 3.g-eleverne, der er opdraget under en permissiv stil, hvor kun halvt så mange (10,4 %) af eleverne i 9. kl. er opdraget under denne stil.

Der er en signifikant forskel mellem den kontrol, elever i 9. kl. og 3. g oplever ($t = 3,937$, $df = 211$, $p < 0,01$). Her har folkeskoleeleverne ($M = 11,9231$, $SD = 2,82$) en 13 % højere score på forældrenes kontrol i forhold til gymnasieeleverne ($M = 10,3426$, $SD = 3,03$).

Opdragelsesstil og kønsforskelle

Med henblik på at undersøge kønsforskelle i forhold til forældrenes opdragelsesstil gennemføres en statistisk analyse af samplet delt efter køn. Frekvensfordelingen fremstilles i tabel 2. Det er værd at bemærke, at langt de fleste unge opdrages efter den autoritative opdragelsesstil, samt at signifikant ($p < 0,01$) flere drenge end piger (3,25 gange flere) opdrages efter den permissive stil.

Tabel 2. Antal unge fordelt på opdragelsesstile og køn.

Forældrenes "opdragelsesstil" og køn		
	Procentandele	
	Drenge	Piger
Autoritative	69,9	88,8
Permissive	25,8	7,8
Autoritære	0	2,6
Uinvolverede	4,3	0,9
Total	100	100
	N=97	N=119

Der blev fundet en signifikant ($t = 3,937$, $df = 211$, $p < 0,01$) forandring i forældrenes kontrol fra 9. kl. til 3.g. Folkeskoleeleverne ($M = 11,9231$, $SD = 2,82$) har en højere score på forældrenes kontrol i forhold til gymnasieeleverne ($M = 10,3426$, $SD = 3,03$).

Der er altså fundet signifikante resultater i forhold til udviklingen af de unges selvopfattelse og i mindre grad i forhold til forældrenes opdagelsesstil.

Diskussion

Udviklingen af selvopfattelse

Forskningsresultater peger på, at de unges selvopfattelse målt ved hjælp af SPPA er dynamisk, domænespecifik og udvikler sig over tid (Harter, 1999, 2003). Nærværende undersøgelse finder den mest markante stigning i gennemsnitsscoren for domænerne fysisk fremtræden og romantiske relationer.

De fleste unge er stærkt optaget af kroppens forandringer i puberteten (Santrock, 2008). Domænet fysisk fremtræden dækker spørgsmål vedrørende tilfredshed med ens udseende. I tråd hermed viser undersøgelsen, at der er en signifikant korrelation mellem fysisk fremtræden og globalt selvværd hos både folkeskole- og gymnasieeleverne. Ifølge Erikson (1992) opstår en periode i ungdommen, hvor den unge befinder sig i krisen mellem identitet og rolleforvirring. Krisen påvirkes i høj grad af den unges optagethed af kønsmodningens revolution. Forholdet mellem den usikre identitet og kroppens pludselige forandring kan give en forståelse af, hvorfor de unge fra folkeskolen vurderer sig selv lavere på domænet fysisk fremtræden end de unge fra gymnasiet, da det at tilpasse sig et kropsbillede er en vigtig del af identitetsintegrationen hos den unge (Kroger, 2000). Når de unge i 15-årsalderen går i 9. kl., er kroppen sjældent fuldt udviklet og i nogle tilfælde lige begyndt sin kønsmodning (Santrock, 2008). I slutningen af 3.g er den unge imidlertid – både fysiologisk og identitetsmæssigt – mere udviklet og har i langt højere grad tilpasset sig sin krop og de nye roller, der hører med til at være kønsmoden (Erikson, 1992). Når vi ser udviklingsprocessen i dette lys, kan det danne baggrund for at forstå de unges vurdering af, at deres fysiske fremtræden er bedre i 3.g end i 9. kl.

Hvordan kan det være, at 3.g-eleverne vurderer sig selv højere end 9.-klasses-elever i forhold til domænet romantiske relationer? De fleste øger med alderen antallet af og erfaringerne med romantisk relationer, hvilket giver de ældre unge mere selvsikkerhed på dette område. Elever fra 9. kl. har formodentligt ikke så mange erfaringer med romantiske relationer på dette tidspunkt og har dermed heller ikke grundlag for at kunne vurdere sig selv lige så højt på netop dette domæne. Romantiske relationer bliver også vigtigere for den unge med alderen i takt med den begyndende løsrivelse fra forældrene i 14-15-årsalderen (Steinberg, 2001). De romantiske relationer giver den unge en mulighed for at afprøve en ny identitet, der er med til at integrere den unges identitetsdannelse (Kroger, 2000). Således kan de romantiske relationer have større betydning hos 3.g-elever, da disse relationer i stigende grad kan have stabiliseret sig i en ny identitetsdannelse.

Ligesom hos Shapka og Keating (2005) viser denne undersøgelse et fald i, hvordan unge vurderer sig i forhold til domænet skolekompetence. Der er dog udelukkende tale om et signifikant fald i vurderingen af skolekompetence for pigernes vedkommende. De unge vurderer sig selv lavere i gymnasiet end i folkeskolen, men samtidig har de unge mere optimalt udviklede

kognitive evner (Berk, 2006). Anderman og Maehr påpeger, at i takt med at individet når puberteten, tillægger den unge sig selv – i højere grad – sin eventuelle succes som en form for personlighedstræk. Et personlighedstræk opfattes som noget, den enkelte besidder eller ikke besidder. Dvs. før puberteten tillægges opnået succes den flid, den unge har lagt i arbejdet for at opnå succes, men med alderen tillægges opnået succes i højere grad den unges personlighed (Anderman & Maehr, 1994). Men kan man forestille sig, at en ung, der kommer i gymnasiet og oplever et fald i sine karakterer pga. det øgede læringsniveau, kan bedømme dette fald til at være et træk, som den unge ikke kan lave om ved at øge sin indsats og derfor ender med at vurdere sig selv lavere på domænet skolekompetence? Forandringen i læringsmiljøet kan bære årsagen for den unges faldende bedømmelse af sine skolekompetencer (Eccles et al., 1993). Gymnasiekonteksten er forskellig fra folkeskolekonteksten, og konteksten har indflydelse på, hvor positivt den enkelte unge oplever sig selv, og hvordan de unge vurderer deres kompetence på skoleområdet. Med et økologisk perspektiv kan vi sige, at der ikke i tilstrækkelig grad er forbindelseslinjer af overensstemmelse mellem disse to mikrosystemer (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Undersøgelsen har endvidere fremstillet, hvor vigtige nære venner er for 9.-klasses-elever og for 3.g-elever. Som nævnt i resultatafsnittet blev der – mod forventning – ikke fundet nogen signifikant forskel i vurderingen af vigtigheden på domænet nære venner de to grupper imellem. Identifikationen med vennerne og forældrene i denne alder erstattes ifølge Kroger (2000) af en mere personlig vurdering fra den unge selv. Som allerede beskrevet er det ved 15-års-alderen, at den unges identitetskrise finder sted, og de unge begynder i højere grad at identificere sig med jævnaldrende for at adskille sig fra den identitet, der er skabt ud fra identifikationen med forældrene (ibid.). Som det fremgår af resultaterne, er domænet nære venner det domæne, som både 9.-klasses-eleverne og 3.g-eleverne scorer næsthøjest på, derfor har vennernes stigende indflydelse på identitetsintegrationen (ibid.) muligvis allerede slået kraftigt igennem i 9. kl. Venner får allerede ved skolestarten stor betydning, da det er igennem disse relationer, at individet introduceres til sociale processer som konkurrence og kompromisser (Ewen, 2003).

Endvidere fandt denne undersøgelse ikke nogle signifikante stigninger på domænerne jobkompetence, social accept og nære venner, som anden forskning ellers har vist (Shapka & Keating, 2005). Disse fund er interessante i forhold til teorien om identitetskrisen i ungdommen (Erikson, 1992; Kroger, 2000). Måske står den unge slet ikke over for en sådan krise i form af forandringer og udviklingen af en fast og integreret identitet, som Erikson og Kroger ellers argumenterer for. Hvis den unge står over for en – ifølge Erikson – universel identitetskrise (Erikson, 1992; Ewen, 2003), så burde

denne krise give sig udslag i en forandring af selvopfattelsen i ungdomsperioden. Dette er tilfældet, men i betydeligt mere begrænset omfang end forventet. Vi kan derfor ud fra undersøgelsens fund sætte spørgsmålstejn ved, om identitetskrisen er så universel, og om den har lige stor indflydelse på alle unge. Hvis vi tillige inddrager andre forskningsresultater, er der meget, der tyder på betydelig mere kontekstuel variation (Rogoff, Gauvain & Ellis, 1984). Cairns, Mcwhirter, Duffy og Barry (1989) har fundet, at der over en tidsperiode på 18 måneder var en overraskende stabilitet i selvopfattelsen hos unge i 17-års-alderen, som dog kommer størst til udtryk hos dem, hvis miljø også er forblevet stabilt i denne periode. Stabiliteten kan skyldes den tilknytning, den unge har til forældrene. Bronfenbrenners teori understreger netop betydningen af proksimale processer og dermed vigtigheden af kontinuerlig, stabil nærhed til betydningsfulde andre i den unges opvækstmiljø. I en undersøgelse om tilknytning og identitetsdannelse blev det vist, at tilknytningen til forældrene har stor betydning for stabiliteten i den unges identitet (Zimmermann & Becker-Stoll, 2002).

Når denne undersøgelse ikke kan fremstille en så høj grad af forandring i de unges selvopfattelse som forventet, kan det endvidere skyldes, at de kognitive og fysiske forandringer, der finder sted i puberteten, allerede er blevet integreret hos den unge i 9. kl., og der derfor ikke er markante ændringer at spore i 3.g. Cole et al. (2001) argumenterer for, at der sker mindre forandringer efter puberteten, mens det er i selve puberteten, at de store forandringer finder sted.

Hvis undersøgelsen havde sammenlignet yngre aldersgrupper (fx unge i 7. kl.) med 3.g-eleverne, kunne vi muligvis have fundet en mere markant udvikling på flere domæner af selvopfattelsen. Der kan være tale om, at det er kulturelle forskelle, der er skyld i, at der i denne undersøgelse ikke er fundet store ændringer i selvopfattelsen mellem de unge i 9. kl. og 3.g – set i forhold til fundene ud fra Shapka og Keating (2005). Måske er identitetskrisen i ungdommen – som nævnt – i langt højere grad kulturelt betinget, således at både graden og tidspunktet af en sådan krise afhænger af den kultur, den unge lever i?

Kønsforskelle

I undersøgelsen er der fundet flere kønsforskelle i forhold til unges selvopfattelse, og hvordan henholdsvis piger og drenge bliver opdraget. Nogle af fundene viser resultater, der stemmer overens med tidligere forskning, mens andre fund, specielt omkring kønsstereotyperne, kun delvist er blevet bekræftet. Disse kønsforskelle vil være omdrejningspunktet for den følgende diskussion.

Shapka og Keating (2005) finder i deres forskning, at det for drengenes vedkommende er ved de fysiske domæner, fysisk fremtræden og atletisk

kompetence, at de har det højeste gennemsnit. Dette gør sig også gældende i Harters undersøgelse (1988), dog med den tilføjelse, at drengene også scorer højere end pigerne på domænet globalt selvværd. For pigernes vedkommende er det, ifølge Shapka og Keating (2005), inden for de sociale domæner, social accept og nære venner, de har den højeste score. Her finder Harter (1988) blot, at pigerne scorer højere end drengene på domænet nære venner (1988). Fundene i nærværende undersøgelse stemmer for drengenes vedkommende overens med både Skapka og Keatings samt Harters resultater. For pigernes vedkommende er det udelukkende på domænet adfærd, at pigerne har en højere gennemsnitlig score end drengene. Resultaterne stemmer derfor ikke overens med de fund, Shapka og Keating samt Harter har gjort. I nærværende undersøgelse viser det sig, modsat Shapka og Keatings fund (2005), at det er drengene, der har den højeste selvopfattelse i forhold til domænet social accept samt skolekompetence. I undersøgelsen af, hvorvidt drenge og pigers score for globalt selvværd udlignes i løbet af ungdommen, ses en tendens i denne retning, men denne er ikke signifikant. Dermed stemmer vores fund ikke overens med Shapka og Keatings (2005).

Drengene har i både folkeskolen og på gymnasiet en højere score på domænet fysisk fremtræden i forhold til pigerne, men for begge køn korrelerer det stærkt med det globale selvværd. Den store betydning, fysisk fremtræden har for de unge, mener Shapka og Keating, kun forstærkes af medierne. De mener, at den kropsfiksering, der er i medierne, er et bredt samfundsproblem, som måske har speciel stor indvirkning på pigerne (Shapka & Keating, 2005). Skårhøj og Østergaard (2005) påpeger ligeledes, at pigerne påvirkes anderledes end drengene i forhold til de kønsstereotyper, der fremstilles i medierne. I deres studie af danske unge finder de, at især drengene er opmærksomme på ambivalenserne i forhold til den idealiserede krop, medierne fremstiller. Drengene er altså i højere grad end pigerne opmærksomme på, at mediernes idealkroppe ikke afspejler, hvordan de fleste unge ser ud i virkeligheden (ibid.). Pigerne bliver derimod i høj grad påvirket af de kvinder, de ser i ungdomsprogrammer, hvor kroppen er i centrum. Samtidig mener Skårhøj og Østergaard, at de tidligere faste kønsroller ikke længere er gældende i samme grad som tidligere. Kønsidentiteten er til forhandling, kroppen er ikke kun et instrument, den fremtræder som den ydre indikator for, hvordan den unge ser ud indvendig. Det at veje for meget bliver i den unges omgivelser afkodet som et menneske, der er dovent og uden selvkontrol, mens den slanke veltrænede krop signalerer et individ, der har selvkontrol og kontrol med tilværelsen. Derfor kommer det ydre, den fysiske fremtræden, til at spille en stor rolle i forhold til den unges identitetsdannelse og sociale accept (ibid.). Både i Danmark og i USA bliver der i de elektroniske og trykte medier fremhævet billeder med vægt på fysisk fremtræden og næsten uopnåelige skønhedsideal, om end amerikanske fund er mere ekstreme (Spaten, 2008). Undersøgelser af selvopfattelse med Harters instrumenter i Taiwan viser, ifølge Wu (1997), at fysisk fremtræden

var signifikant relateret til globalt selvværd ($r = .46$; $p < .0001$). Disse fund er i øvrigt konsistente med vores fund samt Harters egne fund fra USA og danske fund (Spaten, 2008). Vi kan dermed se, at det ikke blot er de nære relationer (i mikrosystemer), der har betydning for individet, men også makrosystemet (fx normer og skønhedsideal), der får stor betydning for de unges selvopfattelse.

Det viser sig endvidere, at der er forskel på, hvordan de to køn bliver opdraget. Langt flere drenge end piger bliver opdraget efter den permissive opdragelsesstil, mens flertallet af både drenge og piger bliver opdraget under den autoritative stil. Forældrene udøver altså mere kontrol over for pigerne end over for drengene. Dette var også, hvad Baumrind forventede at finde i sin undersøgelse af unge, men mod sin forventning fandt hun ingen signifikante forskelle på, hvordan henholdsvis piger og drenge blev opdraget (Baumrind, 1991b). I en undersøgelse, hvor både forældre og unge skulle svare på, hvornår unge bør opnå autonomi inden for forskellige områder, findes heller ingen forskelle i deres svar, når det omhandler køn (Feldman & Quatman, 1988). Tidligere forskning viser altså, at der ikke er forskel på kontrollen mellem piger og drenge i teenageårene. Men inden børn bliver teenagere, findes der forskelle i, hvor meget frihed forældre giver henholdsvis piger og drenge. Mødre anvender mere 'directive speech', når de taler til deres døtre, end når de taler til deres sønner. Dvs. at mødre giver pigerne flere anvisninger og råd til, hvordan de skal gøre ting, mens drengene oftere selv må bestemme (Leaper, Anderson & Sanders, 1998). Drenge får også oftere end piger lov til at opholde sig væk fra hjemmet uden opsyn (Berk, 2006). Forskning tyder altså på, at drengene bliver mindre kontrolleret end pigerne, i hvert fald mens de er små, og set ud fra vores data ser det ud til, at denne forskel i kontrol fortsætter gennem ungdomsårene.

En af grundene til, at pigerne oplever mere kontrol end drengene, kan være forældrenes stereotype billeder af, hvordan en "rigtig" dreng eller pige bør være (ibid.). Dette stereotype billede kan også være baggrunden for, at der udøves mere kontrol over for pigerne end over for drengene i vores sample. Der kan tænkes at være forskel på, hvad forældrene siger og mener, og hvad de rent faktisk gør. Forældre vil formodentlig ikke udtrykkeligt ønske at gøre forskel mellem kønnene, men kulturens iboende stereotyper kan tænkes at sætte sig igennem og internaliseres som en del af de unges identitet og selvopfattelse (Berk, 2006).

Vi kan dermed fremlægge flere kønsforskelle, men om disse kønsforskelle opstår ud fra forældrenes opdragelsesstil, fra de påvirkninger, der findes i de unges sociale omgivelser eller fra andre faktorer, er det ikke muligt at svare på uden yderligere forskning på området.

Opdragelsesstile

I denne del af diskussionen ses der nærmere på, hvilken indflydelse forældrenes opdragelsesstil kan have for de unges selvopfattelse. Herunder diskuteres det, om de unges voksende selvstændighed bliver afspejlet i forældrenes opdragelse.

Undersøgelser viser, at forældrenes opdragelse kan komme til at betyde meget for den unges udvikling inden for områderne: Psykosocial udvikling, akademisk kompetence, 'internalized distress' og problematisk adfærd (Lamborn et al., 1991; Steinberg et al., 1994). Derved kan det formodes, at opdragelsesstil også kan have betydning for selvopfattelsen. Nærværende undersøgelse viser, at unge, hvis forældre opdrager efter den autoritative stil, har en signifikant højere selv vurdering inden for domænet socialt accept i forhold til de unge, som opdrages efter den uinvolverede. Ved domænet atletisk kompetence har unge, som er opdraget autoritativt eller permissivt en signifikant højere score end unge, som er opdraget under den uinvolverede opdragelsesstil. Desuden giver vores fund en svag indikation for, at unge opdraget efter en permissiv og autoritativ opdragelsesstil har det højeste globale selvværd. Opdragelsesstil ser altså ud til at kunne påvirke nogle domæner i selvopfattelsen.

Hvorfor det netop er unge opdraget autoritativt, der score højt på domænet social accept, kan formentlig forklares ud fra den kulturelle ramme, de unge befinder sig i. Den autoritative opdragelsesstil stemmer tilnærmelsesvis overens med den familiestruktur, som findes i Sommers forhandlingsfamilier (Sommer, 1996). En familiestruktur, hvor den unge lærer at argumentere for sine holdninger og gennem en oplevelse af mestring motiveres til social deltagelse. At kunne argumentere for sine holdninger er en færdighed, der anses for meget positiv i dagens demokratiske samfund. At være opdraget under den autoritative opdragelsesstil vil ofte have den betydning, at den unge lettere vil kunne leve op til de sociale konventioner, der er for samvær samtidig med, at den unge vil have lyst til at deltage i sådanne fællesskaber. Dette kan betyde, at den unge lettere bliver accepteret i de sociale sammenhænge, de befinder sig i (ibid.).

Sammenlignes procentandelen af unge fra denne undersøgelse, fordelt på de fire forskellige opdragelsesstile, med de unge fra undersøgelsen gennemført af Lamborn et al. fra 1991, ses der i imidlertid stor forskel på fordelingen (se tabel 3).

Forældrenes ”opdragelsesstil”

	Procentandele	Procentandele
Autoritative	80,4	32,2
Permissive	15,8	15
Autoritære	1,4	15
Uinvolverede	2,4	37,3
Total	100	100
	Spaten et al. 2009 N=216	Lamborn et al. (1991) N=4100

Tabel 3. Sammenligning af den procentvise fordeling af unge, som er opdraget under de fire opdragelsesstile.

Tabellen viser, at størstedelen i denne undersøgelse bliver opdraget med en autoritativ stil, mens de fleste fra Lamborn et al.’s undersøgelse bliver opdraget under den uinvolverede stil. Der er også langt flere, som bliver opdraget under den autoritære stil i undersøgelsen foretaget af Lamborn et al., end der er i denne undersøgelse. Ved den permissive stil er der dog ikke stor forskel på fordelingen. Nyere forskning tyder på, at unge har størst gavn af den autoritative opdragelsesstil, idet den skaber sociale og glade unge, som har selvtilid og målrettedhed (Steinberg, 2001). Det er dog værd at bemærke, at undersøgelsen foretaget af Lamborn et al. er fra 1991, og derved vides det ikke, om tendenserne er de samme i USA i dag.

Ud fra de unges vurdering af sig selv på domænet globalt selvværd ses det, at næsten tre fjerdedele placerer sig i gruppen af unge, der ligger inden for Harters definition af højt globalt selvværd (Harter, 1999) og ca. 16 % inden for moderat globalt selvværd. Unge med positiv selvopfattelse og højt selvværd er generelt veletpassede, sociale og samvittighedsfulde, og samtidig viser en række forskningsresultater forbindelser mellem højt selvværd, glæde, initiativ, åbenhed og spontanitet m.v. (Berk, 2006; Mruk, 2006; Harter, 1999). Det er tillige værdier, der vurderes højt i det danske samfund og i forhandlingsfamilierne (Sommer, 1996) (Poulsen, 1994, 2004). Ifølge Harter er der en sammenhæng imellem unges selvværd, og om de oplever støtte fra betydningsfulde personer i deres liv heriblandt deres forældre. Ud fra undersøgelsens resultater viser det sig, at over 80 % af 9.-klasses-eleverne og ca. 70 % af 3.g.-eleverne har forældre med en autoritativ opdragelsesstil, som netop er kendetegnet ved omsorgsfulde, støttende og engagerede forældre, der samtidig udfordrer den unge (Baumrind, 1989). Dette stemmer meget godt overens med, hvor mange af respondenterne, der falder inden for gruppen med højt globalt selvværd.

Efterhånden, som den unge udvikler sig og bliver ældre, sker der, som nævnt, en stigning i den unges autonomi i forholdet til forældrene (Goossens, 2006). Denne tendens ses også i denne undersøgelse, hvor det viser sig at 3.g'erne scorer signifikant lavere på dimensionen strengthed/kontrol, end elever fra 9. kl., dog ikke lavt nok til, at flertallet af forældrene går fra at opdrage autoritativt til permissivt. I takt med at forældrene bliver mindre kontrollerende, gennemgår de unge ifølge Kroger (2000) processen 'the second separation-individuation', som giver den unge et mere autonomt og selvstændigt selv. I Vesteuropa efterstræbes dette autonome selv, idet selvstændighed er en af kerneværdierne i det vestlige samfund, især i Danmark (Dencik et al., 2008).

Begrænsninger

Ved gennemførelsen af empiriske undersøgelser vil der altid være en række begrænsninger i forhold til rækkevidden af de fremstillede fund. Først og fremmest skal det pointeres, at der ikke findes megen dansk sammenlignelig forskning, og at der er tale om et pilotstudie med et relativt lille sample. Deltagerne i undersøgelsen var, som nævnt, 216 gymnasie- og folkeskoleelever fra samme by i Jylland. Ungdomskulturen er også ofte lokalt forankret, og størrelse samt udvælgelse giver anledning til at tolke undersøgelsens konklusioner med en række følgende forbehold.

På nogle punkter kan vi alligevel se de unge i nærværende undersøgelse i forhold til andre unge, idet frekvensen for uddannelse efter folkeskolen er sammenlignelig, fx har næsten halvdelen (46 ud af 106) af de adspurgte folkeskoleelever planer om at gå på det almene gymnasium efter folkeskolen. Knap tre fjerdedele (74 ud af 106) vil tage en gymnasial uddannelse efter folkeskolen.

Imidlertid ville det ideelle have været at gennemføre et longitudinelt studie, hvor den samme gruppe af unge følges fra 9. kl., til de er ca. 18-20 år gamle (svarende til alderen for 3.g'erne) for at undersøge udviklingen af deres selvopfattelse, som fx Shapka og Keating (2005) gjorde i deres studie. Men da dette ikke var muligt, har vi valgt at sammenligne unge, som går i folkeskole og gymnasium i samme by for at få et mere gyldigt lokalt billede af udviklingen af selvopfattelsen, selvom det går ud over populationsvaliditeten, da vi ikke anvender unge fra flere forskellige områder af Danmark.

De 9.-klasser-elever, der deltager i undersøgelsen, lever i den samme tid med samme trends som 3.g-eleverne. Det kan derfor tænkes, at forskellen mellem de to grupper ville være endnu større, hvis undersøgelsen var lavet som et longitudinelt studie, idet miljøerne som de to grupper ville leve i, dermed ville være mere forskellige (Langdridge, 2004). Samtidig er det dog interessant i denne undersøgelse at se forskelle, idet disse formodentligt

ikke skyldes tidens påvirkning, men derimod forskelle, som formodentligt findes mellem aldersgrupperne.

Dernæst skal det påpeges, at der ved besvarelser af spørgeskema altid vil være en fare for, at respondenterne ”gennemskuer” formålet med spørgeskemaet og derved kommer til at svare efter de sociale normer, der findes i samfundet (Schwarz, 1999). Både SPPA og APM rummer et bestemt antal svarkategorier, som letter kvantificeringen ved den efterfølgende dataanalyse, men som samtidig ikke giver respondenterne mulighed for nuancerede svar, som ved f.eks. åbne spørgsmål. SPPA er konstrueret med både positive og negative udsagn, hvilket mindsker deltagerens tendens til blot at erklære sig enig med alt det, der står i spørgeskemaer (Langdridge, 2004). I APM er der hovedsageligt positive udsagn, og dette kan være problematisk i forhold til at undgå ’response acquiescence set’, som er deltagerens tendens til hurtigt at udvikle en vane, hvor deltageren giver det samme svar til alle spørgsmål (Coolican, 2004). I forhold til APM viste resultatet endvidere, at der var meget få respondenter i den uinvolverede og autoritære gruppe, hvilket påvirke rækkevidden af de statistiske analyser.

Måleinstrumentet SPPA er blevet kritiseret for, at spørgsmålene har et format, der forlænger den tid, det tager at udfylde spørgeskemaet (Wichstrøm, 1995). Harter påpeger selv denne problemstilling (Harter, 1988). Gennemførelsen rent praktisk understreger relevansen af kritikken, hvorimod resultaterne af reliabilitetstestet ikke kan understøtte kritikken. Wichstrøm (1995) anfægter desuden, at globalt selvværd skulle være et domæne for sig, da fund viser, at der er en næsten perfekt korrelation mellem globalt selvværd og fysisk fremtræden.

På trods af denne kritik har vi valgt at anvende den danske udgave af spørgeskemaet i sin fulde længde, da mange forskellige studier har valideret instrumentet. Undersøgelser er udført i bl.a. Frankrig, USA, Taiwan og Holland, hvor spørgeskemaet er anvendt i den oprindelige og uforkortede udgave (Bariaud, 2006; Biro et al., 2006; Harter, 1988). Der har i de ovenstående studier ikke været fremført en lignende kritik af SPPA (ibid.).

Konklusion

På baggrund af den gennemførte undersøgelse konkluderes, at der eksisterer en række vedkommende sammenhænge mellem unges selvopfattelse, køn og forældrenes opdragelsesstil.

Unge selvopfattelse er blevet undersøgt i folkeskolens 9. kl. samt i gymnasiets 3.g med den danske version af SPPA. De unge i 3.g vurderer sig selv signifikant højere end unge i 9. kl. på domænerne fysik fremtræden og romantiske relationer. Desuden vurderer 3.g-eleverne også romantiske relationer som signifikant vigtigere end eleverne fra 9. kl. I ungdomsperioden må de unge både forholde sig til kropslige og sociale forandringer i mod-

ningsprocessen til at blive voksen, hvor teoretikere som Erikson og Kroger mener, der opstår en identitetskrise. Stigningen på domænet fysisk fremtræden kan ses på baggrund af denne proces, hvor de unge i 3.g sandsynligvis er mere udviklede både fysiologisk og identitetsmæssigt. De har på dette tidspunkt i langt højere grad tilpasset sig deres nye krop samt de nye roller, der hører med til at være kønsmoden. Den fysiologiske forandring samt den øgede seksuelle aktivitet, vurderes også til at være mere udviklet i den sene ungdomsperiode, og det kan ses som faktorer til, hvorfor de unge i 3.g også har en højere vurdering af kompetence på domænet romantiske relationer. Sociale faktorer, som at opnå anerkendelse og accept fra jævnaldrende ved indgåelse i en romantisk relation, har også en betydning her. Den begyndende løsrivelse fra forældrene, hvor den unge kan afprøve en ny identitet, kan være en mulig forklaring på, hvorfor der ses en signifikant stigning med alderen i de unges vurdering af vigtigheden af domænet romantiske relationer.

Dermed ses der i denne undersøgelse ikke en så markant udvikling af selvopfattelsen som først antaget, hvilket kan skyldes, at selvopfattelsen langt mere er præget af stabilitet.

Det viser sig også, at forældrene udøver mindre kontrol over for de unge i 3.g sammenlignet med de unge i 9. kl. Men der er dog ikke så stort et fald, at forældrenes opdragelsesstil går fra at være autoritativ til permissiv. Dette kan skyldes, at de unge gennemgår den proces, Kroger kalder, 'the second separation-individuation', som giver den unge et mere autonomt og selvstændigt selv, hvilket afspejles i forældrenes grad af kontrol. Dette selvstændige selv efterstræbes i den vestlige kultur, og understøttes af den opdragelse, som sker i forhandlingsfamilierne.

Ved at se på kønnene separat fremkommer der en signifikant stigning på domænet fysisk fremtræden for pigerne i 9. kl. til pigerne i 3.g. Der ses herudover et signifikant fald på domænet skolekompetence fra pigerne i 9. kl. til pigerne i 3.g. Der findes ikke støtte til, at hypotesen om, at pigerne og drengenes globale selvværd udlignes med tiden, men det ses dog, at drengene har et lidt lavere globalt selvværd i 3.g i forhold til drengene i 9. kl., hvor pigerne har et lidt højere globalt selvværd i 3.g i forhold til pigerne i 9. kl.

Undersøgelsen viser, at en overvejende del af både de unge i 9. klasse og de unge i 3.g scorer højt på globalt selvværd (Harter, 1999), samt at deres vurdering af kompetence og vigtighed på de enkelte domæner følges ad, hvilket påvirker de unges selvværd i en positiv retning (James, 1890). Undersøgelsen viser dermed et billede af en gruppe unge med selvaccept og respekt, en høj grad af kompetence samt følelse af at være noget værd.

I den sene ungdomsperiode er der domæner, der tydeligvis korrelerer mere med hinanden end andre. Selvom der er tale om svage korrelationer, hænger de unges score mere sammen i 3.g, når det drejer sig om fysisk fremtræden, atletisk kompetence, jobkompetence og romantiske relationer

end i folkeskolen. Nærværende undersøgelses resultater støtter en multidimensional opfattelse af selvet, idet de unge vurderer sig selv distinkt forskelligt på de forskellige domæner af selvopfattelsen. Harters Self Perception Profile for Adolescents opfanger hermed – ligesom i de danske undersøgelser (Jensen, 1998; Spaten, 2008) – varierende kompetencer på forskellige områder (Harter, 1988).

Når selvet opdeles i domæner, kan de områder, der har betydning for det globale selvværd, identificeres, hvilket er vanskeligt ved en unidimensional opfattelse (Harter, 1999, p. 6). Harter påpeger desuden, at de unge ikke beskriver sig selv som havende en unidimensional selvopfattelse, og med alderen bliver de også bedre til at evaluere sig selv inden for flere og flere domæner, hvilket kunne tyde på, at den unidimensionale model bliver for unuanceret i forhold til, hvordan de unge ser sig selv.

Foruden de udviklingsmæssige tendenser blev der i undersøgelsen også fundet markante kønsforskelle i de unges selvopfattelse. Drengene har en signifikant højere selvvurdering end pigerne på domænerne globalt selvværd, fysisk fremtræden og atletisk kompetence, hvilket stemmer overens med international forskning (Harter, Shapka & Keating). Herudover er der i denne undersøgelse også fundet en signifikant højere score for drengene på domænet skolekompetence samt en højere score på domænet social accept. Harter samt Shapka og Keating rapporterer, at pigerne scorer højere end drengene på de sociale domæner; nære venner og social accept, hvilket ikke gør sig gældende i denne undersøgelse, hvor pigerne i stedet har et signifikant højere gennemsnit end drengene på domænet adfærd. Blandt forklaringerne på disse resultater kan være, at de unge påvirkes af de kønstereotyper, der findes i samfundet og herunder de idealer, som mediernes tilbyder. Herved kommer ydre fremtræden til at spille en stor rolle i den unges identitetsdannelse, hvilket også underbygges, i den stærke korrelation, der er mellem fysisk fremtræden og globalt selvværd. Forskning tyder på, at piger lettere internaliserer mediernes idealer i forhold til drenge, hvilket kan forklare, hvorfor piger vurderer sig selv lavere på globalt selvværd og fysisk fremtræden i forhold til drengene. Forældrenes opdragelsesstil kan også have en betydning for, om den unge udvikler en positiv identitet. Der ses en tendens imod, at drengene i højere grad end pigerne er opdraget efter den permissive stil med større uafhængighed, og pigerne i højere grad end drengene er opdraget efter den autoritative stil med en større kontrol. Dog opdrages flertallet af de unge efter den autoritative stil.

Undersøgelsen giver også et fingerpeg om, hvilken indflydelse forældrenes opdragelsesstil kan have på selvopfattelsen. Det viser sig, at unge opdraget med en autoritativ opdragelsesstil har en signifikant højere vurdering af kompetence på domænerne social accept og atletisk kompetence end unge opdraget med den uinvolverede opdragelsesstil. Unge, som er opdraget med den permissive opdragelsesstil, har samtidig et signifikant højere gennemsnit på domænet atletisk kompetence i forhold til unge, der er vokset

op med den uinvolverede opdragelsesstil. Det blev også undersøgt, om opdragelsesstilen har indflydelse på de unges globale selvværd, her viser der sig imidlertid ingen signifikante forskelle, hvilket vi ellers havde forventet grundet resultater fra tidligere forskning. Denne undersøgelse, viser at selvopfattelsen ikke påvirkes i særlig høj grad af forældrenes opdragelsesstil.

Undersøgelsen viser dermed en række interessante sammenhænge mellem unges selvopfattelse, køn og forældrenes opdagelsesstil, men som det er fremgået, bør der gennemføres betydelig mere kvantitativ og kvalitativ forskning, både over tid og med større og bredere udsnit af population. Endvidere skal det afslutningsvist understreges, at de unge i denne undersøgelse generelt er karakteriseret ved et højt selvværd, samt havende forældre, der støtter op om dem, med en høj score på dimensionen varme/involvering.

LITTERATUR

- ANDERMAN, E. M., MAEHR, M. L. (1994). Motivation and schooling in the middle grades. *Review of Educational Research*, 64(2), (pp. 287-309), USA: Academic Research Library.
- BANDURA, A. (1978). The self-system in reciprocal determination. *American Psychologist*, 33, 344-358.
- BAUMRIND, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1), (pp. 1-103).
- BAUMRIND, D. (1989). Rearing competent children. In Damon, W. (Ed). *Child development today and tomorrow* (pp. 349-378). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- BAUMRIND, D. (1991a). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), (pp. 56-95)
- BAUMRIND, D. (1991b). Parenting Styles and Adolescent Development. In Lerner, R. M., Petersen, A. C. & Brooks-Gunn, J. (Eds). *Encyclopedia of Adolescence* (pp. 746-758), Volume II, M-index. New York: Garland Publishing Inc.
- BARIAUD, F. (2006). Le self-perception profile for adolescents (S.P.P.A.) de S. Harter: Un questionnaire multidimensionnel d'évaluation de soi. / Self-perception profile for adolescents (S.P.P.A.) by S. Barter, *Orientation Scolaire et Professionnelle*, 35(2), (pp. 282-295).
- BERK, L. E. (2006). *Child Development* (7.ed). Boston: Pearson Education, Inc.
- BERTELSEN, P. (ED.). (2002). *Vinkler på selvet*. Århus: Klim.
- BIRO, F. M., STRIEGEL-MOORE, R. H., FRANKO, D. L., PADGETT, J. & BEAN, J. A. (2006). Self-Esteem in Adolescent Females, *Journal of Adolescent Health*, 39(4), (pp. 501-507).
- BRONFENBRENNER, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.
- BRONFENBRENNER, U., & MORRIS, P., A. (2006). The bioecological model of human development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology* (Vol. 1, pp. 793-826). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- BROOKS-GUNN, J., & REITER, E. O. (1990). The role of pubertal processes. In S. S. Feldman & G. R. Elliot (Eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 16-53). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- CAIRNS E., MCWHIRTER L., DUFFY U. & BARRY R. (1990). The Stability of Self-Concept in Late Adolescence Gender and Situational Effects. *Personality and individual Differences*, 11(9), (pp. 937-944).

- CHAN, D. W. (1997). Self-concept domains and global self-worth among Chinese adolescents in Hong Kong. *Personality and Individual Differences*, 22(4), (pp. 511-520).
- COLE, D. A., MAXWELL, S. E., MARTIN, J. M., PEEKE, L. G., SEROCZYNSKI, A. D., TRAM, J. M., HOFFMAN, K. B., RUIZ, M. D., JACQUEZ, F. & MASCHMAN T. (2001). The Development of Multiple Domains of Child and Adolescent Self-Concept: A Cohort Sequential Longitudinal Design, *Child Development*, 72(6), (pp. 1723-1746).
- COOLICAN, H. (2004). *Research methods and statistics in psychology* (4. ed.). London: HodderEducation.
- COOPERSMITH, S. (1967). *The Antecedents of Self-esteem*. USA: W. H. Freeman and Company
- DENCİK, L., JØRGENSEN, P. S. & SOMMER, D. (2008). *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- ECCLES, J. S., MIDGLEY, C., WIGFIELD, A., BUCHANAN, C. M., REUMAN, D., FLANAGAN, C. & IVER, D. M. (1993). Development During Adolescence, The Impact of Stage-Environment Fit on Young Adolescents' Experiences in Schools and in Families, *American Psychologist*, 48(2), (pp. 90-101).
- ERIKSON, E. (1992). *Identitet. Ungdom og kriser* (2. ed.). København: Hans Reitzels Forlag.
- EWEN, R. B. (2003). *An Introduction to Theories of Personality* (6. ed.). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- FELDMAN, S. S. & QUATMAN, T. (1988). Factors Influencing Age Expectations for Adolescent Autonomy: A Study of Early Adolescents and Parents. *Journal of Early Adolescence*, 8(4), (pp. 325-345).
- GIBSON, D. & JEFFERSON, R. (2006). The effect of perceived parental involvement and the use of growth-fostering relationships on self-concept in adolescents participating in gear up, *Adolescence*, 41(161), (pp. 111-125).
- GOOSSENS, L. (2006). The many faces of adolescent autonomy: Parent-adolescent conflict, behavioral decision-making and emotional distancing. In Jackson, S. & Goossens, L. (Eds.). *Handbook of Adolescent Development* (pp. 135-154). East Sussex: Psychology Press.
- GULBRANDSEN, M. (2003). Peer relations as arenas for gender constructions among young teenagers. *Pedagogy, Culture and Society*, 11(1).
- HARTER, S. (1983). Developmental perspectives on the self-system. In P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* (Vol. 4, pp. 275-386). New York: Wiley.
- HARTER, S. (1985). *Manual for the Self-Perception Profile for Children*. University of Denver.
- HARTER, S. (1988). *Manual for the Self-Perception Profile for Adolescents*. University of Denver.
- HARTER, S. (1996). Historical Roots of Contemporary Issues Involving Self-Concept. In Bracken, B. A. (Ed.). *Handbook of Self-Concept – Developmental, Social and Clinical Considerations* (pp. 1-37). USA: John Wiley & Sons, Inc.
- HARTER, S., BRESNICK, S., BOUCHEY, H. A. & WHITESELL, N. R. (1997). The development of multiple role-related selves during adolescence. *Development and Psycho-pathology*, 9, (pp. 835-853). USA: Cambridge University Press.
- HARTER, S. (1999). *The construction of the self. A developmental perspective*. New York: The Guildford Press.
- HARTER, S., & WHITESELL, N. R. (2003). Beyond the debate: Why some adolescents report stable self-worth over time and situation, whereas others report changes in self-worth. *Journal of Personality*, 71, 1027-1058.
- HIGGINS, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94, 319-340.

- JENSEN, B. (1998). *Kompetencebegrebet - en undersøgelse af sundhed og idræt*. Kbh.: DLH.
- JOHANSSON, T. (2003). *Billeder af selvet - hverdagslivets forandring i det senmoderne samfund*. Århus: Forlaget Klim.
- KROGER, J. (2000). *Identity Development: Adolescence through adulthood*. California: SagePublications, Inc.
- LANGDRIDGE, D. (2004). *Introduction to research methods and data analysis in psychology*. Harlow: Pearson Education.
- LAMBORN, S. D., MOUNTS, N. S., STEINBERG, L. & DORNBUSCH, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62, (pp. 1049-1065).
- LAPSELY, D. K. & POWER, F. C. (1988). *Self, ego, and identity: Integrative approaches*. New York: Springer-Verlag.
- LEAPER, C., ANDERSON, K. J. & SANDERS, P. (1998). Moderators of Gender Effects on Parents' Talk to Their Children: A Meta-Analysis. *Developmental Psychology*, 34(1), (pp. 3-27).
- MARSH, H. W. (1989). Age and Sex Effects in Multiple Dimensions of Self-Concept: Preadolescence to Early Adulthood, *Journal of Educational Psychology*, 81(3), (pp. 417-430).
- MARSH, H. W. & HATTIE, J. (1996). Theoretical Perspectives on the Structure of Self-Concept. In Bracken B. A. (Ed.), *Handbook of Self-Concept - Developmental, Social and Clinical Considerations* (pp. 38-90). USA: John Wiley & Sons, Inc.
- MARSH, H. W., BARNES, J., CAIRNS, L. & TIDMAN, M. (1984). Self-Descriptive Questionnaire: Age and sex effect in the structure and level of self-concept for pre-adolescent children. *Journal of Educational Psychology*, p. 940-956.
- O'MALLEY, P. M. & BACHMAN, J. G. (1983). Self-Esteem: Change and Stability Between Ages 13 and 23. *Developmental Psychology*, 19(2), (pp. 257-268).
- POULSEN, A. (1986). Selvrefleksion og klassiske refleksioner over selvet. *Psyke & Logos*, 375-388.
- POULSEN, A. (1994). Selvet? *Psyke & Logos*, 15(2), 378-392.
- POULSEN, A. (2004). Gyldensdals bog om børns udvikling. København: Gyldendal.
- RICE, F. P. & DOLGIN, K. G. (2005). *The adolescent: development, relationships, and culture* (11. ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- ROGOFF, B., GAUVAIN, M., OG ELLIS, S. (1984). Development viewed in its cultural context. In M. Barrister and M. Lamb (Eds.). *Developmental Psychology: An advanced textbook*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- ROSENBERG, M. (1979). *Conceiving the self*. New York: Basic Books.
- SANTROCK, J. W. (2008). *Adolescence* (12. ed.). New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- SCHAFFER, H. R. (1996). *Social development*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- SCHWARZ, N. (1999). Self-reports. How the questions shape the answers. *American Psychologist*, 54(2), 93-105.
- SCHULTZ JØRGENSEN, P., & ERTMAN, B. (1995). *Greve undersøgelsen (projekt opvækstnetværk)*. Kbh.: DPU.
- SHAPKA, J. D. & KEATING, D. P. (2005). Structure and Change in Self-Concept During Adolescence. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 37:2, (pp. 83-96).
- SKAALVIK, E. M. (1996). *Selvopfatning, motivasjon og læringsmiljø*. Oslo: TANO.
- SKAALVIK, E. M., & VALAS, H. (1999). Relations among achievement, self-concept and motivation in mathematics and language arts: A longitudinal study. *Journal of Experimental Education*, 67(2), 135-149.
- SKÅRHØJ, R. F. & ØSTERGAARD, S. (2005). "Generation Happy?" *Et studie i danske teenagers hverdagsliv, værdier og livstolkning*. Frederiksberg: Unitas Forlag.

- SOMMER, D. (1996). *Barndomspsykologi – Udvikling i en forandret verden*. København: Hans Reitzels Forlag.
- SPATEN, O. M. (2001). *Impact of neighborhood, ethnic, and gender differences on self-esteem among children in Copenhagen*. Invited paper presentation at ATEA Conference: STANDARDS, TESTS, QUALITY: Multiple Choice for the New Millenium hosted by Weber State University, Salt Lake City, Utah, USA.
- SPATEN, O. M. (2008). *Børns identitet og selvopfattelsesudvikling*. Bind 1 og 2. DK: Forlaget Chreb.
- SPATEN, O. M., SØGAARD, S. C., STRAARUP, N. S., PIHL, A. E., LØKKEN, L. O. & CHRISTIANSEN, S. F. (2008). *Unges paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans*. Aalborg Universitet.
- STEINBERG, L. (1989). Communities of families and education. In W. Weston (Ed.), *Education and the american family: A research synthesis*. (pp. 138-168). New York: New York University Press.
- STEINBERG, L., LAMBORN, S. D., DARLING, N., MOUNTS, N. S. & DORN-BUSCH, S. M. (1994). Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 65, (pp. 754-770).
- STEINBERG, L. (2001). We Know Some Things: Parent – Adolescent Relationships in Retrospect and Prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), (pp. 1-19).
- WU, Y.-J., & SMITH, D. E. (1997). Self-esteem of taiwanese children. *Child Study Journal*, 27(1), 1-19.
- WIGFIELD, A., ECCLES, J. S., MACIVER, D., REUMAN, D. A., & MIDLEY, C. (1991). Transitions during early adolescence: Changes in children's domain-specific self-perceptions and general self-esteem across the transition to junior high school. *Developmental Psychology*, 27, 555–562.
- YOUNG, J. F. & MROCZEK, D. K. (2003). Predicting intraindividual self-concept trajectories during adolescence. *Journal of Adolescence*, 26, (pp. 586-600). USA: Academic Press.
- ZIMMERMANN, P. & BECKER-STOLL, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego-identity status, *Journal of Adolescence*, 25, (pp. 107-124).